

Adóparadicsomok – gazdasági és erkölcsi szempontok feszültségében

A mindennapi életben sokszor kerülünk szembe azzal, hogy egyes államokat kifejezetten adóparadicsomnak minősítenek és az ottani illetőségű különböző jogi entitásokkal kapcsolatban negatív előítéleteket fogalmaznak meg. Ennek bizonyos esetekben van is alapja, mivel az adóparadicsomok által biztosított lehetőségeket számos esetben különböző bűncselekmények megvalósítására, így különösen adócsalásra, pénzmosásra, illegális forrásból származó bevételek eltitkolására használják ki. Ez az általánosítás azonban nem ad teljes képet, ezért jelen írásomban a témakör sokszínűségére szeretnék rámutatni, átfogóan bemutatni a főbb tendenciákat ezen a területen.

Dr. habil. Sándor István, PhD, DSc, TEP, ügyvéd, Budapest

1. Az adóparadicsom és az offshore

Az adóparadicsom (*tax haven*) kifejezés a mindennapi életben sokszor az *offshore* elnevezéssel szinonim módon kerül alkalmazásra, ez azonban csak részben tekinthető megfelelőnek. Az *offshore* jelenséget a szakirodalomban sokszor a kereskedelem kezdetéig vezetik vissza. Az ókorban a vagyonos emberek sokszor Délosz szigetére helyezték el az értékeiket, mivel ott nagyobb védeltséget élveztek azáltal, hogy a helyiek némi díjazás fejében őrizték azokat.¹

Az *offshore* terminus meghatározása meglehetősen nehéz, leginkább az *onshore* kategóriapárral együtt lehetséges. Földrajzi értelemben az *offshore* kifejezés a parttól távoli, szabad vizeken lévő helyre utal. A kifejezést később kiterjesztették a pénzügyi szférában a második világháború után az euródollár jelenségére.² Más megközelítés szerint az *offshore* elnevezés az állami előírások alól mentes térségre utal és először az 1964-ben alapított Radio Caroline kalózzrádióhoz köthető,

amely úgy tudott minden engedély nélkül műsort sugározni Nagy Britanniában, hogy annak partjaitól eltávolodva, nemzetközi vizeken úszó hajóról üzemeltették az adót.³ Ezzel állítható szembe az *onshore* kifejezés, ami azzal a jelentéssel bír, hogy valamely szuverén állam joghatósága alatt helyezkedik el. Itt kell megemlítenünk ennek a politikai vonzatát is. A brit gyarmatbirodalom utóhatásaként értékelhető, hogy az Egyesült Királysághoz kapcsolódóan számos olyan ország létezik, amely csak részben autonóm és független az anyaországtól (pl. Kajmán-szigetek, Bermuda, Bahama-szigetek stb.), de ezek az államok a helyi ügyekben, így pl. adózás, jogalkotás stb. saját hatáskörrel rendelkeznek.

A fentiek alapján az adóparadicsom és az *offshore* között jelentős különbség áll fenn, hiszen az adóparadicsomok részben vagy teljesen önálló államoknak tekintendők, és ennek megfelelően a szakirodalomban elhatárolják egymástól ezeket.⁴ Offshore-központokon olyan helyeket értünk, amelyek működtetőinek lehetőségük van arra, hogy nem helyi lakosoktól befektetéseket gyűjtsenek, és azokat kezeljék, hasznosítsák minden további előírástól és adózástól mentesen. Az adóparadicsomokon az olyan gazdaságpolitika iránt elkötelezett államokat értjük, amelyek a nemzetközi üzleti életben tevékenységet folytatók számára szándékosan alakítanak ki olyan, pénzügyi és jogi környezetet, amelyben minimalizálják a jogszabályi kötelezettségeket és az adófizetési kötelezettséget. Számos olyan állam épített ki tudatosan más országoknál kedvezőbb pénzügyi intézményrendszert és jogszabályi kereteket, amelynek nemzetgazdasága korábban elsősorban a mezőgazdaságra és a turizmusra épült. Az adóparadicsomok esetében tehát nem csak az adózási szabályok kedvezőbbek az átlagosnál, hanem egyúttal komplex, vállalkozásbarát és befektetéseket vonzó gazdasági és jogi körülményeket hoznak létre egy szuverén állam belső szabályozóival.

2. Az adóparadicsomok kialakulása

Az adóparadicsomok első megjelenése az 1920-as években Liechtensteinhez és Panamához kapcsolható.⁵ Az adóparadicsomok túlnyomó része azonban a brit politikai befolyás alatt álló államokban nyújtott szolgáltatások alapján alakult ki, amelynek legfőbb oka az angol nyelv és a fizetőeszköz elfogadottsága volt, ami a banki tranzakciók során jelentős könnyebbséget jelentett. Ezen túlmenően a stabil gazdasági környezet szintén előnynek minősült, szemben pl. a dél-amerikai államokkal,⁶ illetve ezek az országok továbbra is valamilyen szintű brit fennhatóság alatt álltak, ami politikai szempontból nagyobb biztonságot garantált.⁷ Az 1930-as években az Amerikai Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban jelentősen megnövekedtek az adóterhek, ezért a gazdagabb emberek igyekeztek a vagyonukat külföldön elhelyezni. A második világháború után ez a jelenség tovább

a helyi kormányzat olyan adórendszerrel vezettetett be, amely a külföldiek részére nemzetközi viszonylatban is jelentősen kedvezőbb volt, továbbá szigorú banktitokra vonatkozó szabályokat alkottak.¹⁰ A számításuk bevált és a jelentős tőke áramlott vissza az országba. A környező országok látva a Bahama-szigeteki prosperitást mintaként vették át a szabályozást, így viszonylag rövid időn belül adóparadicsomok sora jött létre a térségben (pl. Belize, Bermuda, Brit Virgin-szigetek, Kajmán-szigetek, St. Kitts és Nevis, Turks és Caicos stb.). A külföldi befektetők *trustot* vagy ún. nemzetközi társaságot létesítettek, és amíg a bevételük külföldről származott, kedvező adózásban részesültek. Hasonlóan alakult a Csatorna-szigeteken, majd egyes európai kontinentális országokban (Svájc, San Marino, Gibraltár stb.), a közel-keleten (pl. Bahrein, Egyesült Arab Emírségek stb.), a távol-keleten Hong-

A szakirodalomban az adóparadicsomnak minősülő joghatóságokat földrajzi szempontból általában négy vagy öt területként foglalják össze. Elkülöníthető a karibi-térség (Bahama-szigetek, Bermuda, Kajmán-szigetek, Anguilla, Panama stb.), Európa (Svájc, Liechtenstein, Luxemburg), a közel-kelet (Bahrein, Egyesült Arab Emírségek stb.), a távol-kelet (Szingapúr, Hongkong, Vanuatu stb.),¹³ illetve egyes szerzők némely afrikai országot is idesorolnak (Mauritius, Seychelles-szigetek).¹⁴

3. Az adóparadicsomok jellemzői

Az adózási szabályok, a megfelelő banki infrastruktúra mellett egyéb szempontok is jelentős szerepet játszottak az adóparadicsomok népszerűségében, ilyen például a vagyonvédelem.¹⁵ Ehhez kapcsolódóan megemlítendő, hogy az Amerikai Egyesült Államokban van a világ legtöbb jogásza és a legtöbb jogvitája, ami a ragadozó perek (*predatory litigation*) jelenségéhez vezetett. A jogászok a pereket elsősorban magas mértékű sikerdíj vagy jutalék fejében vállalták. Ennek folyománya, hogy jogvitákat elsősorban a vagyonosabb személyekkel szemben indítják. Ezekhez jogalapot az egyetemleges felelősség (*joint and several liability*) és a büntető kártérítés (*punitive damages*) teremtik meg a gazdag emberekkel, cégekkel (*deep pocket defendants*) szemben és egyfajta kártérítési adót (*tort tax*) eredményeznek.¹⁶ A jelenséggel szembeni védekezés egyik formájává vált az, hogy a potenciális áldozatok olyan joghatóság alá helyezik a vagyontárgyaikat, amelyek közvetlenül nem szolgálnak fedezetül a hitelezői igényekkel szemben.

Összességben egy adóparadicsomban nyújtott szolgáltatások igénybevétele számos előnnyel bír, így titoktartás és anonimitás, vagyonvédelem, adótervezés, vagyontervezés stb. Kiemelendő, hogy önmagában az adóelkerülés miatt nem érdemes ilyen joghatóság alá helyezni a vagyont, erre számos egyéb jogi konstrukció is megfelelő lehet.¹⁷

A joghatóság kiválasztása szempontjából lényeges tényező a politikai és gazdasági stabilitás, kedvező adókönyezet, áttekinthető jogrendszer megfelelő jogi konstrukciókkal, a szabad kereskedelem biztosítása, megfelelő bankrendszer, a helyi nyelv ismeret, referenciákkal rendelkező vagyonkezelői infrastruktúra, kommunikációs eszközök elérhetősége stb.

Számos állam építette a gazdaságpolitikáját az 1960-as években arra, hogy kedvező adózási környezetet biztosítanak a külföldiek részére a tőkebevonás érdekében.

erősödött és elsősorban a korábbi brit gyarmatbirodalom országaiban láttak ebben jó üzleti lehetőséget, így a korábban mezőgazdaságból és idegenforgalomból élő államokban külön iparág került kialakításra a külföldiek részére történő pénzügyi szolgáltatásokra.⁸

Számos állam építette a gazdaságpolitikáját az 1960-as években arra, hogy kedvező adózási környezetet biztosítanak a külföldiek részére a tőkebevonás érdekében, amely egyúttal munkahelyeket teremt. Az 1960-as évek második felében az angol alapkezelők tevékenységéhez kötődött az adóparadicsomnak minősülő pénzügyi központok megjelenése és elterjedése. Különböző kollektív befektetési formákat alakítottak ki és azokat a vagyonosabb kívándorolt brit befektetők részére árusították Hongkongban, a Csatorna-szigeteken és Bermudán.⁹

Jó példa a Bahama-szigetek, amely az 1960-as években nagy népszerűségnek örvendett a turisták és a befektetők körében, de magas adófizetési kötelezettséget előíró törvényei miatt a külföldiek folyamatosan kivonták a vagyonukat onnan. Ezt észlelve

kongban és Szingapúrban, az Indiai-Óceán térségében a Seychelles-szigeteken és Mauritiuson, Ausztrália és Új-Zéland vonzáskörzetében pedig a Cook-szigetek, Marshall-szigetek, Vanuatu, Nauru említhető.

Európában Luxemburg különösen kedvezletté vált az 1970-es években, mivel alacsony adózási biztosított és szigorú banktitok szabályokkal rendelkezett. Hasonló okok miatt vált népszerűvé Guernsey, Jersey, Man sziget, a Bahama-szigetek és a Kajmán-szigetek is. Az olaj felesleg miatt számos amerikai és kanadai bank figyelme fordult Bahrein és egyéb közel-keleti állam irányába. Tekintettel a jelentős pénzügyi források bevonására, ezek a pénzügyi központok szoros üzleti kapcsolatot építettek ki a tradicionális pénzügyi szolgáltatókkal New York-ban és Londonban a meglévő pénzeszközök befektetése érdekében.¹¹

Az 1990-es évek második felére megváltozott az adóparadicsomok iránt érdeklődők köre. Az intézményi befektetők mellett megjelentek a cégek és magánszemélyek, akik a kedvező adókönyezet és a titoktartási előírások miatt váltak ügyfelekké, elsősorban adóoptimalizálási céllal.¹²

Az adott joghatóság alatt működtetendő jogi entitás kiválasztásának is komoly szerepe van. Az egyes államok általában megfelelő jogszabályi háttérrel és a jogi formák gazdag kínálatát alakítják ki ezen a téren. Ilyen pl. a nemzetközi üzleti társaság (*international business company*), amelyet könnyű megalapítani, működtetni és az elektronikus kereskedelmi tranzakciók során igénybe venni. Ezek a tulajdonosnak általában korlátozott tagi felelősséget biztosítanak, a részvényekről egyszerű rendelkezni és alkalmasság holdingtársaság szerepére.¹⁸ Ezekhez párosul az, hogy sokszor nem szükséges ezeknek a társaságoknak éves üzleti jelentést készíteniük és az adózás alól is mentesek, továbbá alacsony hatósági díjfizetéshez kötődik az alapításuk és fenntartásuk. Külön előnyük, hogy lehetőséget biztosítanak bemutatásra szóló részvények kiállítására és sok esetben a helyi szolgáltatók közvetett képviselőként (*nominee*) eljárva alapítják meg a céget, biztosítanak annak székhelyet, továbbá szakembereket delegálnak a vezető tisztségviselői pozíciókba, valamint az adminisztratív feladatok ellátására. Kiemelendő ezeken a tényezőkön túl, hogy számos esetben kifejezetten lehetővé teszik, hogy a nemzetközi üzleti társaság a székhelyét egy másik államba helyezze át úgy, hogy a működése jogfolytonos marad. Az ilyen társaságoknak sokféle variációja ismert, mint pl. az adózás alól mentes társaság (*tax exempt company*), nem helyi társaság (*non-resident company*, pl. Monacóban) – amelynek tulajdonosai és tevékenységei nem lehetnek helyiek –, hibrid társaság (*hybrid company*), az intézmény (*Anstalt*, pl. Liechtensteinben) stb. Ezeket a társaságokat a legkülönbözőbb tevékenységek folytatására lehet létesíteni, akár bankként, biztosítóként, online kaszinóként, befektetési alapként is működhetnek a helyi engedélyek beszerzése után, amelyek feltételrendszerének általában könnyebb megfelelni, mint más országokban.¹⁹ A gazdasági társaságok mellett további jogi lehetőséget adnak egyéb jogi konstrukciók is, pl. a trust és a magánalapítvány.

Központi eleme az adóparadicsomoknak a megbízható bankrendszer és a nemzetközi banki kapcsolatok kiépítése, amelyen keresztül az ott létesített entitás működésének pénzügyi háttere biztosítható. Nem feltétlenül annak van jelentősége, hogy az adott bank milyen földrajzi közel-

ségben található, sokkal inkább az adott pénzügyi intézet besorolása, presztízse és a nyújtott szolgáltatásai mérvadóak (lásd pl. a svájci bankokat).

4. Az adóparadicsomokkal szembeni fellépések

Az egyik fő ellenérv az volt az *offshore* joghatóságokkal és az adóparadicsomokkal szemben, hogy az ott létesített bankszámlák titkossága miatt az odaáramló pénz eredete nem állapítható meg, ami a bűncselekményekből származó bevételek álcázására és adócsalásra ad lehetőséget. Ezzel a jelenséggel szemben fokozatosan egyre hatékonyabb eszközök kerültek kialakításra. Az első ilyen lépésnek tekinthető az Európa Tanács 1980-ban kiadott ajánlása, amit az olasz Vörös Brigád (*Brigate Rosse*) és a nyugat-németországi Vörös Hadsereg Frakció (*Rote-Armee-Fraktion*) tevékenységével szembeni fellépés motivált. Az Amerikai Egyesült Államokban az első ilyen célú intézkedés a pénzmosás kriminalizálása volt 1986-ban, elsősorban a kábítószer-kereskedelem elleni küzdelem jegyében. Ezt követően nemzetközi viszonylatban is jelentős törekvéseket valósítottak meg ezen a téren, amelynek eredményeként a G7 országok kezdeményezésére 1989-ben megalapításra került a Pénzügyi Akciócsoport (*Financial Action Task Force (on Money Laundering)*, FATF, Groupe d'action financière, GAFI), amely 1990-ben megalkotta a Negyven Ajánlás (*Forty Recommendations*) című dokumentumot,²⁰ majd következett a nem együttműködő országok és területek (*Non-Cooperative Countries and Territories (NCCT)*) elnevezésű lista összeállítására és folyamatos monitorizálással annak aktualizálására irányuló kezdeményezés.²¹ Az OECD 1998-ban adta ki a káros adóverseny című könyvét,²² amelyben az adóparadicsomok okozta hátrányokat vizsgálta. Megemlítendő, hogy amíg az OECD égisze alatt jelentős kezdeményezések voltak az adóparadicsomok felszámolása iránt, addig az Amerikai Egyesült Államokban érvényesülő adózási szabályok szerint a nem helyi lakos és nem amerikai állampolgároknak a helyi bankokban lévő bankszámláin lévő pénz után nem kellett adózniuk.²³ Másrészt egy 2017-ben készült felmérés szerint az Amerikai Egyesült Államok 500 legnagyobb cége közül legalább 366-nak, azaz 73%-ának volt legalább egy leányvállalata valamelyik adóparadicsomban nyilvántartásba véve.²⁴

Az Amerikai Egyesült Államokban a *HIRE Act*²⁵ részeként került 2010-ben elfogadásra a *FATCA*,²⁶ amelynek célja az volt, hogy az amerikai állampolgárok külföldön található pénzügyi számlái tekintetében jelentési kötelezettséget írjon elő a pénzügyi intézeteknek az amerikai szövetségi adóhatóság (IRS) részére.²⁷ A G20 országok kezdeményezésére az OECD Tanácsa által 2014. július 15-én került elfogadásra a *Common Reporting Standard (CRS)*, amely kötelező információcserét és ügyfél átvilágítást ír elő az abban résztvevő országok pénzügyi intézményei részére. Ezeket egészíti ki a tényleges tulajdonosi nyilvántartás bevezetésére irányuló folyamat.

5. Szempontok az adóparadicsomok erkölcsi megítéléséhez

A gyakorlatban sokszor nehezen határolható el egymástól az adócsalás és az adócsökkentés, aminek jogi elemzésére a jelen írás keretei között nem térek ki,²⁸ itt csak arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy a joggyakorlatban az adócsökkentés, adóoptimalizálás önmagában nem jelent jogellenes célt.²⁹ Az adóparadicsomok erkölcsi megítélése kapcsán érdemes azonban figyelembe venni az adózás társadalmi és közgazdasági vonatkozásait.

Az adók kivetésének két főbb elméleti megalapozottsága ismerhető meg a szakirodalomban. Az egyik megközelítés szerint azért van szükség adókra, hogy az állam a polgárai részére különböző szolgáltatásokat legyen képes teljesíteni, vagyis az adók megfizetésével az emberek végső soron az állam által érdekükben működtetett intézmények, infrastruktúra költségeit fedezik. A másik megközelítés szerint az adó megfizetése azt biztosítja, hogy a vagyonosak támogassák a kevésbé szerencséseket, és az állam – mintegy Robin Hood szerepét betöltve – ezt kikényszerítse.³⁰ A két megközelítés természetesen nem áll homlokegyenest szemben egymással, hiszen pl. a redisztribúciós célú adókkal egyúttal a szolgáltatások is magasabb színvonalúak lesznek (képzettebb emberek eredményeként jobb munkakerő, kevesebb bűnözés stb.), így az újraelosztás ugyan látszólag a vagyonosabb embereket sújtja, közvetve viszont azt teszi lehetővé, hogy kedvezőbb társadalmi közegben élhessenek és működtethessék a vállalkozásaikat.

Az adóparadicsomok és az adócsökkenés összefüggésében különös jelentősége van az ún. „potyautas” elméletnek.³¹ Az adóparadicsomok által nyújtott kedvezőbb adózási környezet arra ösztönzi a vagyonosabb embereket, hogy a pénzügyi forrásait ott helyezték el, míg annak hasznait egy másik államban tartózkodva élvezték. Ez azonban hosszútávon odavezet, hogy a lakóhelyük szerinti állam által nyújtott szolgáltatások színvonala a forráshiány miatt csökkenhet, így végső soron a személyes jólétük szintjének fenntartásáról saját maguknak kell gondoskodniuk. Charles Tiebout közgazdász és földrajzkutató professzor 1956-ban írt a potyautas problémáról, miszerint az embereknek lehetőségük van preferenciákat felállítani a közjavak tekintetében és ezt akként teszik meg, hogy olyan lakóhelyet választanak maguknak, amely a helyileg elérhető közjavak alapján kedvezőbb számukra. Bármely konkrét közjó előnyben részesítése egyúttal az állami kiadások támogatása annak elérése érdekében, és ezért ennek megfelelő hozzájárulás a közhasznú adók megfizetéséhez.³² Ennek egyfajta folyománya Charles Kindleberger közgazdász professzor megközelítése a tőke menekülésére.³³ Ez a jelenség a középosztály tiltakozását fejezi ki az állam és annak vezetői ellen, nem a többségi akarat, hanem a kormányzatot és az adók kivetését irányító kisebbségi akarattal szemben.³⁴ Egyes szerzők véleménye szerint ugyanis napjaink egyik legnagyobb erőforrása a felfelé mozgó középosztály (*upward mobile middle class*), amelybe tartozó emberek családi bevétele meghaladja az évi 40 000 USA-dollárt az Amerikai Egyesült Államokban.³⁵

Az állam oldaláról vizsgálva két szélsőséges végletet határozható meg az adózás szempontjából. Az egyik Thomas Hobbes műve alapján a tengeri szörny (*Leviatan*) jelensége, amely megbízhatatlan, profit maximumra törekvő, a lehető legmagasabb adók kivetésében egyénileg érdekelt politikusok által képviselt államot feltételez. A másik véglet a jóindulatú, a polgárok jólétének maximalizálására törekvő állam modellje.³⁶ A kettő között számos átmenet létezik, de kétségtelen, hogy a Hobbes által vázolt modell arra ösztönzi a polgárokat, hogy ne fizessenek adót és inkább egy olyan államban helyezték el a vagyonukat, ahol erre nem kényszerítik őket. Ugyanakkor nem csak az adó nagy-

ságrendje befolyásolja az adózók attitűdjét, arra hatással van az is, hogy látják-e az adójuk megfizetése alapján az állam jóléti szolgáltatásait.³⁷ Amennyiben ez megfelelően transzparens és a *quid pro quo* erkölcsi elvárásainak megfelel, úgy – bármilyen furcsán is hangzik elsőre – az emberek szívesen fizetik meg az adót, és az adózási morál olyan szintű, hogy nem is fordul meg a fejükben annak kikerülésének lehetősége.³⁸ Ehhez az szükséges, hogy az emberek egy egységes közösség tagjának tartsák magukat és a közteherviselés szabályait, intézményrendszerét biztosító közjogi keretek iránt minél nagyobb bizalommal legyenek.³⁹

Szintén fontos kérdés, hogy az adózás tárgyköre nemzeti szuverenitásba tartozó elem-e? Ezzel kapcsolatban két fő megközelítés érvényesül. A területi elv a jövedelem eredetét veszi alapul, vagyis minden bevételt ott kell megadóztatni, amely állam területéről származik. A lakóhely elve szerint viszont annak az államnak van joga az adó kivetésére, ahol a bevételt szerző személy lakó-, illetve székhelye található. Ezek mellett a magánszemélyek esetében a területi elven kívül az állampolgárság is számításhoz jön. Míg pl. az Egyesült Királyságban elsősorban a lakóhely alapján kerül sor az adózásra, addig az Amerikai Egyesült Államokban alapvetően az állampolgárság az irányadó.⁴⁰ A jogi személyek esetében ez ennél komplexebb, különösen a vállalatcsoportokon belüli országhatárokon átnyúló tranzakciók esetében, ahol a transzferárak szerepe is kiemelt jelentőségű.⁴¹

Az adózáshoz kapcsolódó eltérő elméleti megközelítések sok társadalmi igazságot tartalmaznak és legitimációs funkciót is betöltenek a gyakorlat számára. Kiemelendő ezek hatásai közül, hogy különböző megközelítések alapján, de mindegyik ösztönzi az államok közötti versenyt, ami viszont időnként jelentős méltánytalanságokhoz vezet. Az ideális helyzet természetesen az, amikor az emberek belátják és elfogadják, hogy saját érdekük az állam részére adót fizetni és ennek mértékét arányosnak tekintik a közjavakból való részesedésükhöz. Elsősorban ennek hiánya váltja ki az emberekből az adófizetéssel szembeni tiltakozásként alternatív megoldás keresését, amit sokszor csak más joghatóság választásában találhatnak meg. A potyautas jelenség társadalmi igazságtalanságot okoz. A visz-

szaélések kiküszöbölése leghatékonyabban az államok közötti ésszerű keretek közötti együttműködéssel valósítható meg. Ezzel kapcsolatban olyan szélsőséges elképzelések is napvilágot láttak, hogy nemzetközi szinten, globálisan szükséges méltányosan elosztani az adót az egyes országok között, ez azonban az államok szuverenitásának gyengítését, sőt, akár megszüntetését is eredményezheti.⁴² Jogosan merül fel a kérdés, hogy egy nemzetközi együttműködés ezen a területén milyen mélységben valósulhat meg anélkül, hogy szuverenitási problémákat vessen fel, mivel egyik állam sem kényszeríthető arra, hogy egy másik állam adóbeszedője legyen.⁴³ Megjegyzem, hogy a kötelező információcsere és a végső tulajdonosi nyilvántartások bevezetése megítélésem szerint már most feszegeti a nemzetállamok szuverenitását.

6. Az adóparadicsomok jelene és jövője

Komoly nemzetközi fellépés eredménye lett az, hogy az adóparadicsomként jellemzett államok kettős adózás elkerülése iránti egyezményeket kötöttek és bekapcsolódtak a kötelező információcserebe, így a Pénzügyi Akciócsoport által nem együttműködő országként listázott államok száma folyamatosan csökkent, napjainkra tulajdonképpen ki is üresedett ilyen szempontból. Ugyanakkor ezeknek az országoknak a gazdasága jelentős mértékben továbbra is a külföldi tőke jelenlétén alapul, így új megoldások kerültek előtérbe.

Az adóparadicsom elnevezést felváltani tűnik a kis pénzügyi központ titulus és ezek üzletpolitikája is átalakításon ment keresztül. A különböző típusú letelepedési programok jelentős teret nyertek, amelyek nemzetközi viszonylatban kívánnak megoldást nyújtani a kedvezőbb adókörnyezet kihasználására, ami egyúttal részben a potyautas problémát is kezeli. Emellett a bankrendszeren kívüli pénzügyi tranzakciók is előtérbe kerültek, elsősorban a kriptovaluták alkalmazásának elterjedése folytán.

Másrészről az adóparadicsomok egy olyan nemzetközi jogalkotási versenyt generáltak, amely nem csak az adózás, de egyéb területeken is hatással bírt. A gyors cégalapítás lehetősége, a rugalmas társasági jogi megoldások bevezetése, a vagyónvédelem különböző eszközeinek kialakítása nemzetközi szinten is impulzusokat adott számos állam jogalkotásának.⁴⁴

Megítélésem szerint az adóparadicsomok működése továbbra is aktuális, és jövőjük is van, bár a korábbiakhoz képest némileg módosult célokhoz kötődően. Természetes törekvés, hogy az illegális forrásokból származó jövedelmek elrejtésével és bűncselekmények elkövetésére történő felhasználásával szemben mind helyi, mind pedig nemzetközi

együttműködés keretében hatékony fellépésre kerüljön sor. Szintén támogatandó a potyautasokkal kapcsolatos problémák megfelelő kezelése is. Az ilyen jelenségek kiszűrésére olyan eszközöket kell kialakítani, amelyek nem irányulnak egyes államok belső szuverenitásának megszüntetésére azáltal, hogy az adózási szabályaiknak önkényes át-

alakítását okozzák, mivel összességében az államok közötti jogalkotási verseny – kerüljön sor arra akár az adózás, akár más területen – önmagában sokkal inkább hasznos, semmint káros jelenség. És ezt a gondolatmenetet az élet egyéb területeire vonatkozóan is érdemes továbbvezetni. De ez már túlmutat a jelen írás témakörén. ■

Jegyzetek

- 1 Terry L. Neal: The Offshore Advantage. Privacy, Asset Protection, Tax Shelters, Offshore Banking & Investing. MasterMedia Publishing Corp., Portland, 1998. 88. Itt őrizték a Déloszi Szövetség kincstárát is.
- 2 Az euródollár arra utal, hogy a második világháborút követően a Marshall terv és az Amerikai Egyesült Államok import kapacitásának növekedése azt eredményezte, hogy jelentős mennyiségű dollár került európai bankoknál elhelyezésre.
- 3 William Vlcsek: Offshore Finance and Small States. Sovereignty, Size and Money. Palgrave Macmillan, Hampshire, New York, 2008. 19.
- 4 R. A. Johns: Tax Havens and Offshore Finance. A Study of Transnational Economic Development. Pinter, 1983. 20. idézi Hilton McCann: Offshore Finance. Cambridge University Press, Cambridge, 2006. 28.
- 5 Hoyt Barber: Tax Havens Today. The Benefits and Pitfalls of Banking and Investing Offshore. John Wiley & Sons, Hoboken, 2007. 15.
- 6 Neal: i. m. 26.
- 7 Neal: i. m. 92.
- 8 McCann: i. m. 20.
- 9 A Kajmán-szigeteken pl. 1967-ben kezdődött ez a folyamat. Vlcsek: i. m. 24.
- 10 Neal: i. m. 89.
- 11 McCann: i. m. 25.
- 12 McCann: i. m. 25.
- 13 Johns: i. m. 191.
- 14 McCann: i. m. 11.
- 15 Lásd ehhez Sándor István: A vagyonvédelem legújabb nemzetközi tendenciái. HVG-ORAC, Budapest, 2019. 217-299.
- 16 Neal: i. m. 30-31.
- 17 Neal: i. m. 131.
- 18 Barber: i. m. 63-64.
- 19 Barber: i. m. 81-83.
- 20 Ennek azóta többször módosított szövege elérhető itt: <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/the40recommendationspublishedoctober2004.html>.
- 21 [https://www.fatf-gafi.org/publications/high-riskandnon-cooperativejurisdictions/more/aboutthenon-cooperative-countriesandterritoriesnccinitiative.html?hf=10&b=0&s=desc\(fatf_releasedate\)](https://www.fatf-gafi.org/publications/high-riskandnon-cooperativejurisdictions/more/aboutthenon-cooperative-countriesandterritoriesnccinitiative.html?hf=10&b=0&s=desc(fatf_releasedate)).
- 22 Organisation for Economic Co-operation and Development: Harmful Tax Competition. An Emerging Global Issue. OECD, 1998. A szövegét lásd itt: <https://www.oecd.org/ctp/harmful/1904176.pdf>.
- 23 2002 végén az Egyesült Államokban a külföldi tulajdonban lévő összes eszköz meghaladta a 8,5 billió USD-t, szemben az 1998-as 6 billió USD-vel. Vlcsek: i. m. 81.
- 24 Richard Phillips – Matt Gardner – Alexandria Robins – Michelle Surka: Offshore Shell Games 2017. The Use of Offshore Tax Havens by Fortune 500 Companies. U.S. PIRG Education Fund, Institute on Taxation and Economic Policy, Hn, 2017. 8.
- 25 Hiring Incentives to Restore Employment (HIRE) Act of 2010, 124 Stat. 71., amely elfogadásra került 2010. március 18-án.
- 26 Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA).
- 27 Részlet szabályait lásd <https://www.irs.gov/businesses/corporations/foreign-account-tax-compliance-act-fatca>.
- 28 Lásd ehhez különösen pl. Brother Layman: Az offshore halála. HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2010. 266-386. R. J. Jeffery: The Impact of State Sovereignty on Global Trade and International Taxation. Kluwer Law International, The Hague, 2009. 98.
- 29 A kérdéskör kapcsán két sokszor hivatkozott ítéletől egy-egy részletre hívom fel a figyelmet: „Bárki intézheti úgy az ügyeit, hogy az adója a lehető legalacsonyabb legyen; senki sem köteles azt választani, ami a legjobban fizet a kincstárnak; nincs hazafias kötelessége növelni az adót”. Gregory v. Helvering 293 U.S. 465 (1935). „Az ilyen viselkedés tökéletesen törvényes, mert a legtöbb ország elismeri az adózók jogát, hogy úgy intézzék az ügyüket, hogy kevesebb adót fizessék”. Inland Revenue Commissioners v. Duke of Westminster [1936] A.C. 1; 19 TC 490. Vlcsek: i. m. 36.
- 30 Vlcsek: i. m. 11.
- 31 Lásd ehhez: Stanford Encyclopedia of Philosophy. The Free Rider Problem. <https://plato.stanford.edu/entries/free-rider/>
- 32 Charles Tiebout: A Pure Theory of Local Expenditures. Journal of Political Economy 1956/5. 416-424.
- 33 „Szűk gazdasági értelmezés szerint a cselekvés a spekulatív pozíció a deviza leértékelésének kilátása alapján. Egy tágabb társadalmi-politikai nézet középosztálybeli sztrájkknak nevezné”. C. P. Kindleberger: International Capital Movements. Cambridge University Press, Cambridge, 1987. 58.
- 34 Vlcsek: i. m. 14-17.
- 35 Neal: i. m. 19.
- 36 Vlcsek: i. m. 39.
- 37 „A terhek nagyságát nem a súlyuk szerint ítélik meg, hanem az út szerint, amit meg kell tenniük, hogy ismét visszakérüljenek abba a kézbe, ahonnan származnak. Ha e körforgás gyors és jól szervezett, úgy nincs jelentősége annak, hogy sokat vagy keveset fizetünk, a nép mindig gazdag és a pénzügyi helyzete kitűnő. Viszont bármily kevés adót fizessen is a nép, ha ez a kevés se jön vissza hozzá, a folytonos fizetés kimeríti, az állam sohasem lesz gazdag és a nép szegény marad.” Rousseau: Társadalmi szerződés. Phönix-Oracetz-Kiadás, Budapest, 1947.2. Fordította: Radványi Zsigmond. 88-89.
- 38 Vlcsek: i. m. 41.
- 39 Ennek szociálpszichológiai megalapozottságával kapcsolatban lásd Wieszt Attila: Adó és áldozat. Az egyén és a külvilág kapcsolata közgazdasági és szociálpszichológiai szempontból, az adózás tükrében. Politikatudomány Online 2011. 20-22.
- 40 Vlcsek: i. m. 42-43.
- 41 Nem beszélve az egyéb praktikákról, pl. egy kedvezőbb adókörnyezetben lévő holding vállalat által a leányvállalatok részére licenca szerződés keretében biztosított szellemi alkotások hasznosítására kötött szerződések alapján járó royalty esetéről. Vlcsek: i. m. 44.
- 42 Jeffrey: i. m. 11. Vlcsek: i. m. 44.
- 43 A G7 országok pénzügyminisztereinek 2021. június 5-i találkozásán támogatották azt a kezdeményezést, hogy a globálisan működő cégek ott adózzanak, hol a szolgáltatásaikat teljesítik és egyelőre meghatározott minimum társasági adót fizessenek.
- 44 Pl. a trust alkalmazási előnyeinek kihasználása érdekében számos állam alkotott ahhoz hasonló szabályokat. Részletesen lásd Sándor István: A bizalmi vagyonkezelés és a trust. Jogtörténeti és összehasonlító jogi elemzés. HVG-ORAC, Budapest, 2017.2. 247-398.